

Magdalena Brojakowska-Trzaska

Uniwersytet Szczeciński

e-mail: magdalena.brojakowska@wzieu.pl

**FINANSOWANIE ZEWNĘTRZNE
W DZIAŁALNOŚCI MIKRO-
I MAŁYCH PRZEDSIĘBIORSTW**

**EXTERNAL FINANCING
IN MICRO AND SMALL ENTERPRISE ACTIVITIES**

DOI: 10.15611/pn.2018.533.04

JEL Classification: G32, D24

Streszczenie: Mikro- i małe przedsiębiorstwa, będące kreatorem miejsc pracy oraz źródłem innowacji, odgrywają kluczową rolę w rozwoju gospodarczym kraju. Od możliwości rozwoju najmniejszych przedsiębiorstw uzależniony jest wzrost koniunktury. Jednak właściwe funkcjonowanie i możliwości rozwoju mikro- i małych przedsiębiorstw uzależnione są od dostępności źródeł finansowania oraz kształtowania struktury finansowania podmiotów. Artykuł ma na celu identyfikację dostępnych źródeł i możliwości finansowania mikro- i małych przedsiębiorstw, ze szczególnym uwzględnieniem oceny dostępności zewnętrznego finansowania.

Słowa kluczowe: źródła finansowania działalności przedsiębiorstw, mikro- i małe przedsiębiorstwa, finansowanie zewnętrzne, finansowanie własne i zagraniczne.

Summary: Micro and small enterprises, which are a creator of jobs and a source of innovation, play a key role in the country's economic development. The growth of the economy depends on the development opportunities of the smallest enterprises. However, the proper functioning and development opportunities of micro and small enterprises depend on the availability of financing sources and shaping the structure of financing entities. The article aims to identify available sources and financing opportunities for micro and small enterprises, with particular emphasis on the availability of external financing.

Keywords: sources of financing the activity of enterprises, micro and small enterprises, external financing, own and foreign financing.

1. Wstęp

Mikro- i małe przedsiębiorstwa od początku transformacji ustrojowej naszego kraju rozwijały się dynamicznie. Ich rola w gospodarce jest wysoce istotna ze względu na ich liczebność, wielkość zatrudnienia, a także udział w tworzeniu PKB.

Procesy ekonomiczne zachodzące w podmiotach gospodarczych, w tym w mikro- i małych przedsiębiorstwach, są w znacznym stopniu warunkowane posiadanym kapitałem oraz osiąganymi przychodami i kosztami ponoszonymi na ich uzyskanie. Większość przedsiębiorców stanie przed problemem finansowania swojej działalności. Źródła problemów płynnościowych przeważnie są pochodną dążenia do rozwoju oraz konieczności sfinansowania albo nowej inwestycji, albo działalności bieżącej (bieżących zapasów, surowców) [Makarska-Cynk 2012, s. 403]. Większość mikro- i małych przedsiębiorstw finansuje działalność środkami własnymi, bez korzystania ze źródeł zewnętrznych. Jednak są sytuacje, w których następuje zapotrzebowanie na dodatkowe finansowanie działalności (np. ze względu na opóźnioną zapłatę lub niewystarczające środki obrotowe do prawidłowego funkcjonowania) [Czarnecki 2011, s. 135].

Celem artykułu jest identyfikacja dostępnych źródeł i możliwości finansowania mikro- i małych przedsiębiorstw ze szczególnym wskazaniem na dostępność zewnętrznego finansowania oraz jej ocena.

2. Liczba mikro- i małych przedsiębiorstw

Główny Urząd Statystyczny proponuje dwa źródła danych dotyczących liczby mikro- i małych przedsiębiorstw w Polsce. Pierwszym z nich jest rejestr REGON, drugim, znacznie lepszym, opartym na pełnych (małe przedsiębiorstwa) i reprezentatywnych (przedsiębiorstwa mikro) badaniach prowadzonych przez GUS, jest raport „Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2015 roku”. Raport ten prezentuje dane wyłącznie dla przedsiębiorstw faktycznie prowadzących w 2015 roku działalność gospodarczą. O rozbieżności danych z obu źródeł najlepiej świadczy liczba mikroprzedsiębiorstw w roku 2015. W rejestrze REGON w 2015 roku było zarejestrowanych ponad 4,003 mikrofirm, natomiast faktycznie działalność gospodarczą prowadziło w roku 2015 ponad 1,838 mln przedsiębiorstw mikro¹.

Według danych z rejestru REGON w roku 2016 mikro- i małe przedsiębiorstwa stanowiły 99,2% wszystkich zarejestrowanych przedsiębiorstw (mikroprzedsiębiorstwa: 95,7%, małe: 3,5%). Zarejestrowanych było ponad 4 mln mikroprzedsiębiorstw oraz ponad 148 tys. małych przedsiębiorstw (tab. 1).

W odniesieniu do przedsiębiorstw aktywnych w roku 2015 działało w Polsce blisko 1,838 mln przedsiębiorstw mikro oraz ponad 56,7 tys. małych przedsiębiorstw. Razem stanowiły one 99% wszystkich aktywnych przedsiębiorstw działających w Polsce (tab. 2).

¹ Dane z GUS są prezentowane z pewnym opóźnieniem czasowym: w przypadku rejestru REGON (dane zawarte w Banku Danych Lokalnych) ostatnie możliwe do analizy dane dotyczą roku 2016, natomiast w przypadku danych dla przedsiębiorstw aktywnych zaczerpniętych z GUS – roku 2015.

Tabela 1. Liczba przedsiębiorstw zarejestrowanych w rejestrze REGON w roku 2016

Typ przedsiębiorstwa	Liczba przedsiębiorstw	Udział (w %)
Mikro	4 055 946	95,7
Małe	148 002	3,5
Średnie	29 280	0,7
Duże	4 463	0,1
Razem	4 237 691	100

Źródło: [GUS 2016].

Tabela 2. Liczba przedsiębiorstw aktywnych w roku 2015

Typ przedsiębiorstwa	Liczba przedsiębiorstw	Udział (w %)	W tym osoby fizyczne	W tym osoby prawne
Mikro	1 838 365	96,0	1 691 115	147 250
Małe	56 713	3,0	26 902	29 811
Średnie	15 631	0,8	2 182	13 449
Duże	3 432	0,2	119	3 313
Razem	1 914 141	100	1 720 318	193 823

Źródło: [GUS 2015].

3. Typowość finansowania mikro- i małych przedsiębiorstw

Cele funkcjonowania przedsiębiorstw mają najczęściej wymiar pieniężny, a zarządzanie przedsiębiorstwem odnosi się do kategorii finansowych. Powoduje to, iż istotnym komponentem sukcesu przedsiębiorstwa staje się jakość zarządzania sferą finansową przedsiębiorstwa [Matejun, Szymańska 2012, s. 207]. Decyzje w ramach tego obszaru obejmują:

- pozyskiwanie kapitałów, związane z wyborem racjonalnych źródeł finansowania,
- inwestowanie kapitałów w przedsięwzięcia,
- zarządzanie kapitałem obrotowym, obejmujące sterowanie aktywami obrotowymi i bieżącymi zobowiązaniami i należnościami.

Głównym zadaniem w tym obszarze jest wybór, pozyskanie i odpowiednie wykorzystanie różnorodnych źródeł finansowania przeznaczonych na rozpoczęcie działalności i rozruch mikro- i małego przedsiębiorstwa, finansowanie bieżącej działalności oraz na przedsięwzięcia rozwojowe (inwestycyjne) [Matejun, Szymańska 2012, s. 208].

Swoistość finansowania mikro- i małych przedsiębiorstw, a tym samym dostępność do pochodzących z różnych źródeł, w tym zewnętrznych, instrumentów finansowania, wynika z charakteru mikroprzedsiębiorstw i przedsiębiorstw małych. Wskazany charakter tych podmiotów gospodarczych kształtowany jest przez ich

szczególne właściwości (na podstawie: [Matejun, Szymańska 2012, s. 208; Łuczka 2001, s. 16-17]):

1. Indywidualna gospodarka finansowa mikro- i małych przedsiębiorstw, która różnicuje się w zależności od fazy rozwoju przedsiębiorstwa – na etapie założycielskim dominują środki własne właściciela i jego rodziny, zaś w fazie rozwojowej głównym źródłem kapitału są środki własne przedsiębiorstwa z wygosparowanego zysku.

2. Niski stopień wykorzystania zewnętrznych źródeł finansowania (w tym kredytów i pożyczek bankowych) – wynikający z dominacji kapitału własnego w strukturze finansowania mikro- i małych przedsiębiorstw, a także z obawy przedsiębiorców przed zaciąganiem zobowiązań i niechęci instytucji finansowych do współpracy z najmniejszymi podmiotami².

3. Małe środki własne mikro- i małych przedsiębiorców, wynikające z ich ograniczeń zasobowych – własność kapitału znajduje się w posiadaniu rodziny lub wąskiego grona osób.

4. Znaczne ograniczenie efektów skali – wyższy koszt jednostkowy produkcji i zmniejszenie możliwości samofinansowania, a także ograniczenie dostępu do zewnętrznych obcych źródeł finansowania.

5. Wysoce ograniczony dostęp do rynku kapitałowego – zmniejszone możliwości finansowania.

6. Trudności współpracy pomiędzy przedsiębiorstwami mikro i małymi a instytucjami finansowymi – „dyskryminacja kredytowa MSP”³, wysokie koszty jednostkowe obsługi usług o niskiej wartości, utrudniony dostęp do kompletnej informacji ekonomiczno-finansowych dotyczących mikro- i małego przedsiębiorstwa.

7. Zatory płatnicze i ich konsekwencje – również te wynikające z niewłaściwie kreowanej i realizowanej polityki kredytu kupieckiego.

Dostęp i zakres wykorzystania źródeł finansowania istotnie determinują procesy funkcjonowania i rozwoju mikro- i małych przedsiębiorstw.

4. Zewnętrzne źródła w finansowaniu mikro- i małych przedsiębiorstw

Problem finansowania towarzyszy przedsiębiorstwu na każdym etapie działalności. Optymalny dobór struktury finansowania wymaga określenia bieżących i przyszłych potrzeb finansowych przedsiębiorstwa, z uwzględnieniem dostępności danego źródła finansowania.

Przy planowanym wyborze zewnętrznych źródeł finansowania należy uwzględnić następujące czynniki [Kowalski 2009, s. 160]:

² Wskazana postawa określana jest jako „mentalność kredytowa właścicieli małych przedsiębiorstw” i wynika z uwarunkowań ekonomicznych (niższy koszt kapitału własnego wewnętrznego) oraz socjokulturowych, związanych z dążeniem do zachowania niezależności finansowej i zarządczej.

³ Zob. szerzej: [Łuczka 2001, s. 83-101].

- dostępność do danego źródła – przy wyborze źródła finansowania przedsiębiorstwo powinno uwzględniać tylko źródła dostępne,
- ponoszone koszty – koszt uzyskania i obsługi źródła finansowania,
- elastyczność źródła finansowania – możliwość dostosowania dopływu środków w zależności od potrzeb, a także dostosowanie kosztów obsługi finansowania do bieżących możliwości płatniczych,
- efekt dźwigni finansowej – rozwój oparty na zadłużeniu przyczynia się do wzrostu rentowności kapitału własnego,
- ryzyko obsługi – wzrost zadłużenia przedsiębiorstwa powoduje zwiększenie ryzyka finansowego.

Z punktu widzenia analizy czynników kształtujących strukturę finansowania istotne jest, że właściciele mikro- i małych przedsiębiorstw w finansowaniu działalności bieżącej i inwestycyjnej preferują kapitał własny. Przy tym zaobserwować można zależność, że wraz ze wzrostem wielkości przedsiębiorstwa spada udział finansowania własnego [Brojakowska-Trzaska 2015, s. 20].

Charakterystyczny dla finansowania mikro- i małych przedsiębiorstw jest niski udział kapitału obcego (zwłaszcza kredytu bankowego). Udział finansowania obcego w strukturze finansowania wzrasta powoli, stopniowo, w miarę wzrostu wielkości przedsiębiorstwa (tab. 3-4).

Tabela 3. Finansowanie działalności mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw

Źródło finansowania	Przedsiębiorstwa		
	mikro	małe	średnie
Finansowanie działalności bieżącej			
Środki własne	73,3	80,0	20,0
Kredyt bankowy	13,3	10,0	-
Środki własne + kredyt bankowy	10,0	10,0	40,0
Środki własne + pożyczka od rodziny	3,4	-	-
Factoring	-	-	40,0
Ogółem	100,0	100,0	100,0
Finansowanie działalności inwestycyjnej			
Samofinansowanie	66,0	50,0	27,3
Kredyt bankowy	8,0	-	18,3
Samofinansowanie + kredyt bankowy	10,0	28,7	36,4
Samofinansowanie + pożyczka od rodziny	2,0	-	-
Leasing	2,0	7,1	9,0
Kredyt bankowy + leasing	4,0	-	9,0
Kredyt bankowy + leasing + samofinansowanie	6,0	7,1	-
Kredyt bankowy + pożyczka + samofinansowanie	2,0	-	-
Inne	-	7,1	-
Ogółem	100,0	100,0	100,0

Źródło: opracowanie na podstawie [Łuczka, Przysiecki 2005, s. 136].

Podstawą działalności bieżącej mikro- i małych przedsiębiorstw (tab. 3) są środki własne (73,3% i 80%). Dla średnich przedsiębiorstw, poza środkami własnymi, duże znaczenie nabiera możliwość finansowania kredytem bankowym czy pożyczką od rodziny (40%). Podobnie sytuacja kształtuje się w przypadku finansowania działalności inwestycyjnej. Mikro- i małe przedsiębiorstwa najczęściej wybierają oszczędności (samofinansowanie) jako źródło finansowania inwestycji, zaś przedsiębiorstwa średnie dodatkowo wspomagają się kredytami bankowymi.

Utrudniony dostęp mikro- i małych przedsiębiorstw do bankowych źródeł finansowania wynika nie tylko z polityki restrykcyjnej banku centralnego, ale jednocześnie z niskiej wiarygodności kredytowej mikroprzedsiębiorstw, ich niewielkiego udziału w rynku, niskiej jakości zabezpieczeń kredytu, wysokiego ryzyka kredytowania.

Tabela 4. Dostępność źródeł finansowania małych i średnich przedsiębiorstw w zależności od fazy rozwoju

Źródło finansowania	Faza rozwoju		
	koncepcja i rozruch przedsiębiorstwa	małe przedsiębiorstwo	średnie przedsiębiorstwo
Samofinansowanie – finansowanie z uzyskanego zysku	–	++	+++
Wkłady wspólników	+++	+++	+++
Emisja akcji	–	+	++
Fundusze <i>Venture Capital</i>	+	++	++
Kredyty bankowe	–	++	+++
Gwarancje bankowe i poręczenia kredytowe	–	++	+++
Leasing	–	+++	+++
Franchising	–	+	+++
Obligacje długo- i krótkoterminowe	–	+	+
Kredyt kupiecki	–	+++	+++
Factoring	–	++	+++
Pożyczki z sektora pozabankowego	–/+	++	+++
Pożyczki od rodziny i znajomych	+++	+++	+++
Dotacje z funduszy Unii Europejskiej	+++	+++	+++

* źródło niedostępne; + źródło trudno dostępne; ++ źródło średnio dostępne; +++ źródło łatwo dostępne.

Źródło: opracowanie na podstawie [Skowronek-Mielczarek 2007, s. 36; Brojakowska-Trzaska 2015, s. 21].

Zgodnie z deklaracjami mikro-, małych i średnich przedsiębiorców (tab. 5) sytuację ekonomiczną ich przedsiębiorstw można uznać za zadowalającą⁴.

⁴ *Portret polskich przedsiębiorców sektora MSP – wybrane aspekty*, prof.dr hab. Juliusz Gardawski, na podstawie badań „Polacy przedsiębiorcy 2010/2011” i „Polacy pracujący 2007” (w opracowaniu: *Poprawa wizerunku przedsiębiorców – Projekt PKPP Lewiatan*, październik 201, [za]: [Makarska-Cynk 2012, s.402]

Tabela 5. Potencjalne wsparcie w przypadku nagłego zapotrzebowania na dodatkowe finansowanie działalności mikro- i małych przedsiębiorstw

Wyszczególnienie	Odsetek odpowiedzi
Rodzina	48,5
Bank i instytucje finansowe	44,8
Znajomi prywatni przedsiębiorcy, właściciele współpracujących przedsiębiorstw	37,4
Znajmomi niezajmujący się przedsiębiorczością/biznesem	31,7
Brak wsparcia (mikro- i mały przedsiębiorca nie zwraca się o pomoc/ wsparcie finansowe)	16,2
Lokalna administracja	6,7
Organizacje przedsiębiorców	4,7

* % odpowiedzi nie sumuje się do 100 – respondenci mogli dokonać wyboru wielokrotnego.

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Poprawa wizerunku... 2011, s. 8].

Polscy przedsiębiorcy są raczej indywidualistami [Makarska-Cynk 2012, s. 402]. Jako potencjalne wsparcie uzyskiwane w sytuacjach nagłego, nieplanowanego zapotrzebowania na finansowanie najczęściej wymieniają członków rodziny (48,5%). Zauważyć należy, że pomimo wskazania członków rodziny na pierwszym miejscu, mikro- i mali przedsiębiorcy wskazują również na finansowanie ze strony banków i innych instytucji finansowych (44,8%).

5. Ocena dostępności finansowania zewnętrznego dla mikro- i małych przedsiębiorstw

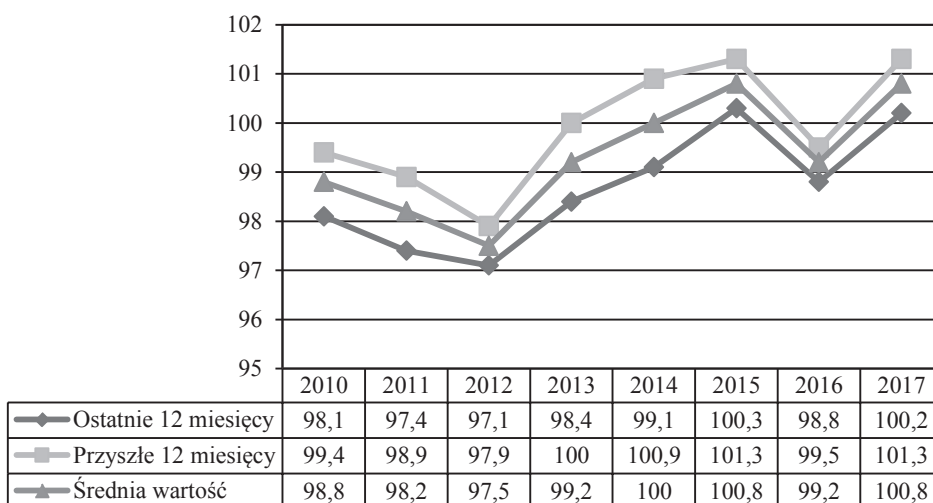
W roku 2018 Bank Pekao po raz ósmy zaprezentował *Raport o sytuacji mikro- i małych firm*. Raport dotyczy roku 2017 i przygotowany został w oparciu o wywiady przeprowadzone z niemal siedmioma tysiącami właścicieli mikro- i małych przedsiębiorstw w Polsce [Bank Pekao 2018]. Porównując wyniki badań z ośmiu lat, można stwierdzić, że warunki prowadzenia mikro- i małej przedsiębiorczości poprawiają się. Badanie przeprowadzone jesienią 2017 roku przyniosło bardzo dobre wyniki z najwyższą w historii oceną ogólnej sytuacji gospodarczej, sytuacji mikro- i małych przedsiębiorstw, przychodów i wyniku finansowego.

Jednym z obszarów poddanych badaniu, wchodzącym jednocześnie w skład ogólnego wskaźnika koniunktury mikro- i małych firm⁵, był dostęp do zewnętrznego finansowania dla mikro- i małych przedsiębiorstw.

⁵ Ogólny wskaźnik koniunktury mikro- i małych firm jest syntetyczną miarą nastrojów przedsiębiorstwa w danym roku. Jest on kalkulowany w oparciu o odpowiedzi przedsiębiorców na osiem pytań dotyczących oceny ostatnich 12 miesięcy oraz perspektyw rozwoju w okresie kolejnych 12 miesięcy. Wskaźnik ten obejmuje następujące obszary: sytuacja polskiej gospodarki; sytuacja branży, w której działa firma; sytuacja firmy; przychody firmy; wynik finansowy firmy; długość oczekiwania na wpływ środków z należności; zatrudnienie w firmie; dostępność zewnętrznego finansowania.

W ankiecie stosowanej w badaniu jako przykładowe instrumenty finansowania zewnętrznego wskazywano respondentom kredyt, leasing i środki unijne.

W roku 2016 doszło do znacznego spadku oceny dostępności zewnętrznego finansowania (rys. 1). Z kolei w badaniu w roku 2017 wskaźniki osiągnęły niemal identyczne poziomy jak w rekordowym roku badawczym 2015. Oba wskaźniki – za poprzednie 12 miesięcy i wyprzedzający – wyniosły nieco powyżej 100 punktów. Nie sprawdziły się więc ubiegłoroczne obawy przedsiębiorców o trudniejszy dostęp do finansowania, który wiązano np. z wprowadzeniem podatku bankowego [Bank Pekao 2018, s. 72]. Warto również zaznaczyć, że realizowane jest finansowanie z programów unijnych związanych z perspektywą budżetową Unii Europejskiej do 2020 roku.

Rys. 1. Ocena dostępności zewnętrznego finansowania w latach 2010-2017

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Bank Pekao 2018].

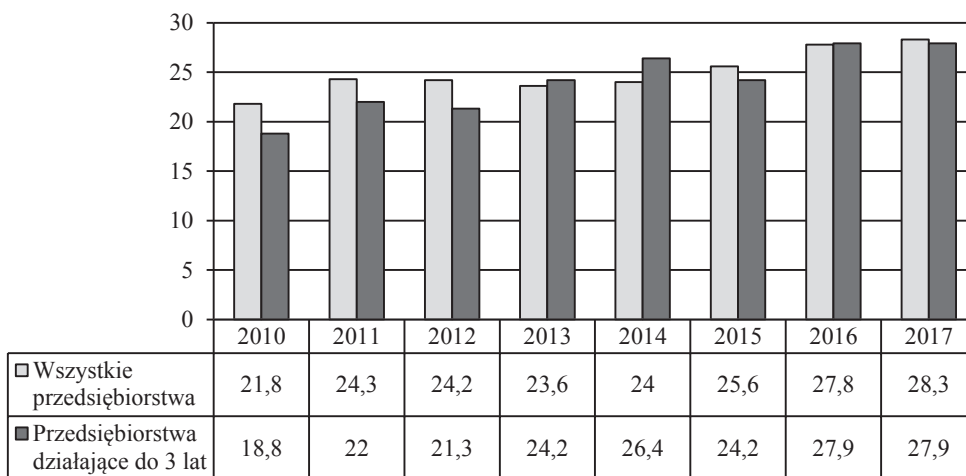
W przypadku przedsiębiorstw młodych (przedsiębiorstwa działające do 3 lat) ocena dostępności do finansowania również wzrosła, ale mniej niż średnia ocena dla całej populacji, i nie osiągnęła rekordowego poziomu z roku 2015. Startupy niżej oceniły dostęp do finansowania w okresie ostatnich 12 miesięcy (99,8 pkt vs 100,2 pkt) niż wszystkie przedsiębiorstwa, ale liczą na większą poprawę sytuacji w tym obszarze w kolejnych 12 miesiącach (103,2 pkt. vs 101,3 pkt) [Bank Pekao 2018, s. 72].

W roku 2017 średnie indeksy dla badanych grup (przedsiębiorstwa mikro i przedsiębiorstwa małe) wzrosły i wyniosły ponad 100 punktów (tab. 6). Indeks dla przedsiębiorstw małych zwiększył się bardziej (plus 2,8 pkt) niż dla mikro (plus 1,6 pkt).

Tabela 6. Ocena dostępności zewnętrznego finansowania dla przedsiębiorstw według wielkości przedsiębiorstwa i branży

	Ocena dostępności zewnętrznego finansowania w roku 2017 – ostatnie 12 miesięcy	Ocena dostępności zewnętrznego finansowania w roku 2017 – przyszłe 12 miesięcy	Średnia z indeksów w roku 2017	Średnia z indeksów w roku 2016	Różnica średniej z indeksów
Polska	100,2	101,3	100,8	99,1	1,7
Wielkość przedsiębiorstwa					
Mikroprzedsiębiorstwa	100,2	101,3	100,8	99,2	1,6
Małe przedsiębiorstwa	100,0	100,5	100,2	97,4	2,8
Branża					
Produkcja	99,6	101,9	100,8	98,7	2,1
Usługi	100,2	101,0	100,6	99,4	1,2
Handel	100,1	101,1	100,5	98,9	1,6
Budownictwo	101,2	102,7	102,0	99,4	2,6
Przedsiębiorstwa działające do 3 lat	99,8	103,2	101,5	100,9	0,6

Źródło: opracowanie na podstawie [Bank Pekao 2018].

Rys. 2. Odsetek przedsiębiorstw korzystających ze środków zewnętrznych w okresie ostatnich 12 miesięcy w latach 2010-2017

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Bank Pekao 2018].

Najlepsze wartości wskaźnika wśród branż zanotowano dla przedsiębiorstw budowlanych. Najbardziej krytycznie w ocenie dostępu do finansowania w ostatnich 12 miesiącach były przedsiębiorstwa produkcyjne.

Drugiej najwyższej w historii badań (w 2015 była ona zaledwie o 0,02 pkt lepsza niż w obecnym badaniu) ocenie dostępności finansowania zewnętrznego towarzyszy rosnący odsetek przedsiębiorstw korzystających ze środków zewnętrznych przy finansowaniu działalności gospodarczej (w praktyce – kredytu obrotowego; rys. 2). W badaniu z roku 2017 odnotowano rekordowy odsetek takich przedsiębiorstw – wyniósł on 28,3%.

W 2017 roku odsetek przedsiębiorstw mikro korzystających z finansowania zewnętrznego wzrósł o 0,5 pkt procentowego i wyniósł rekordowe 27,7%. Z kolei spadł odsetek małych przedsiębiorstw korzystających z zewnętrznych środków – wyniósł on 48,1% i był niższy o prawie 4 pkt procentowe rok do roku.

Ogólny rosnący poziom korzystania z kredytów na działalność bieżącą wynika przede wszystkim z niskich stóp procentowych (niskiego kosztu kredytu), możliwości, jakie stwarzają preferencyjne instrumenty zwrotne coraz częściej dostępne w Polsce, z których duże zainteresowanie skierowane jest na program gwarancji kredytowych *de minimis* Banku Gospodarstwa Krajowego, a także dobra koniunktura, o której świadczą wyniki raportu Banku Pekao.

6. Zakończenie

Charakterystyczny dla mikro- i małych przedsiębiorstw jest problem pozyskania finansowania działalności bieżącej oraz inwestycyjnej, szczególnie w sytuacjach wystąpienia nagłego, dodatkowego zapotrzebowania na źródła finansowania. Dominującą rolę w zakresie finansowania mikro- i małych przedsiębiorstw odgrywają środki własne, czyli kapitały zgromadzone przez właściciela przedsiębiorstwa w momencie jego założenia oraz wypracowane później poprzez zatrzymane zyski i odpisy amortyzacyjne czy dopłaty aktualnych wspólników. Zasób własnych środków jest jednak ograniczony i wymusza na małych podmiotach szukania alternatywnych źródeł finansowania zewnętrznego.

Analiza dostępnych danych dotyczących dostępności i wykorzystania zewnętrznych źródeł finansowania mikro- i małych przedsiębiorstw pozwala na konkluzję o rosnącej dostępności zewnętrznych źródeł i intensyfikacji wykorzystania instrumentów należących do zewnętrznych źródeł finansowania działalności przez mikroprzedsiębiorstwa i przedsiębiorstwa małe.

W przypadku niekorzystania z zewnętrznych źródeł finansowania za podstawową przyczynę uważa się brak potrzeby finansowania z zewnątrz. Wśród pozostałych przyczyn, które mają największe znaczenie, należy wyróżnić brak wiedzy na temat danego źródła, skomplikowane procedury jego uzyskania, wysokie koszty wykorzystania danego źródła. Wśród przyczyn niekorzystania z zewnętrznych źródeł finansowania mikro- i małe przedsiębiorstwa nie wskazują braku możliwości uzyskania danego źródła [Wolański 2016, s. 358], co oznacza, że dla mikro- i małych przedsiębiorstw ma ona nieistotne znaczenie, a finansowanie zewnętrzne uznawane jest za dostępne.

Literatura

- Bank Pekao, 2018, *Raport o sytuacji mikro- i małych firm w roku 2017. Temat specjalny: technologie cyfrowe w mikro- i małych firmach*, Warszawa.
- Brojakowska-Trzaska M., 2015, *Kierunki kształtowania struktury kapitału w mikro-, małych i średnich przedsiębiorstwach*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia, nr 73 – Ryzyko, Zarządzanie, Wartość, Szczecin, s. 13-25.
- Czarnecki L., 2011, *Biznes po prostu*, Wydawnictwo Studio EMKA, Warszawa.
- GUS, 2015, *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2015 roku*.
- GUS, 2016, Bank Danych Lokalnych, www.stat.gov.pl.
- Kowalski S., 2009, *Źródła finansowania sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce z uwzględnieniem funduszy strukturalnych UE*, Zeszyty Naukowe SGGW w Warszawie, Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej, nr 76, Warszawa, s. 157-164.
- Łuczka T., 2001, *Kapitał obcy w małym i średnim przedsiębiorstwie. Wybrane aspekty mikro- i makroekonomiczne*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa-Poznań.
- Łuczka T., Przysiecki P., 2005, *Sylwetka mikro- i małych przedsiębiorców w Polsce*, [w:] Bielawska A. (red.), *Uwarunkowania rynkowe rozwoju mikro i małych przedsiębiorstw Mikrofirma 2005*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin.
- Makarska-Cynk M., 2012, *Istota i znaczenie zewnętrznych źródeł finansowania we wsparciu rozwoju podmiotów gospodarczych*, Studia Ekonomiczne Regionu Łódzkiego, nr 7, s. 401-410.
- Matejun M., Szymańska K., 2012, *Finansowanie i wspomaganie rozwoju firm sektora MSP*, [w:] Matejun M. (red.), *Zarządzanie małą i średnią firmą w teorii i ćwiczeniach*, Difin, Warszawa.
- Poprawa wizerunku przedsiębiorców*, 2011, Projekt PKPP Lewiatan.
- Skowronek-Mielczarek A., 2007, *Małe i średnie przedsiębiorstwa. Źródła finansowania*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa.
- Wolański R., 2016, *Różnice w źródłach finansowania pomiędzy mikro, małymi i średnimi przedsiębiorstwami w świetle badań empirycznych*, Marketing i Zarządzanie, nr 2 (43), s. 351-360.